

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XI. Vtrum iustitia particularis differat specie à iustitia legali?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

virtutibus reliquis, de quibus loquitur obiectio cum confusione eius, quod se habet per se, & est principale, ac vniuersale cum eo, quod nequaquam tale est.

QVÆSTIO XI.

Utrum iustitia particularis differat specie à iustitia legali?

Videtur non differre. 1. Quia vnum, & multa non diuersificant speciem virtutis. Quod tanquam primum principium admittitur ab omnibus; & confirmatur, quia eadem virtute redditur ius suum, quod multis indiuisim debetur, & quod debetur vni seorsim; atque eadem, siue liberalitate, siue misericordia subuenitur multis, & paucis; vni, & pluribus. Communitas autem, cuius bonum respicit iustitia legalis, differt à singulis contentis in communitate, quorum bonum respicit iustitia particularis; sicut vnum & multa; ac per consequens bonum communitatis differt à bono singulorum, tanquam bonum multorum à bono vnius. Ergo neutrum bonum differt ab altero specie. Ergo neque virtus circa alterum differt specie à virtute circa alterum.

2. Vnaquæque persona particularis includitur in Republica tanquam pars illius, & bonum totius est bonum vniuscuiusque partis; atque è conuerso. Ergo virtus ordinans ad bonum commune, seu ad bonum Reipublicæ sufficienter ordinat ad bonum partis, seu particularis cuiusque personæ. Ergo posita iustitia legali erga Rempublicam, superfluit iustitia alia particularis erga singulos. Repugnat autem virtuti esse superfluum.

3. Si admitteretur iustitia particularis distincta à legali, admittendæ consequenter essent multæ iustitiæ legales, specie distinctæ iuxta multiplicitem communitatum. Alianque constituenda esset pro tuendo bono familiæ; alia pro bono tribus; alia pro bono ciuitatis; alia pro regni; & sic de aliis vsque dum deueniatur ad vnam iustitiam legalem prouidentem bono totius generis humani; quod nimirum est quædam vna Respublica sub vno Principe Deo constituta. Hæc autem tanta iustitiarum legalium specifica distinctio, & multitudo est contra communem hominum sensum, doctis absconsans, & indoctis. Neque tamen videtur sequelam negari posse, quia tanta est distantia vnius familiæ à tribu, & huius à ciuitate, & sic de cæteris; atque est vnius hominis à familia. Ergo si virtus respiciens bonum vnius hominis differt specie à virtute respiciente bonum commune familiæ, virtus respiciens bonum familiæ differt etiam specie à virtute respiciente bonum tribus, vel ciuitatis, aut regni.

Art. 1. Resp. Iustitia legalis dupliciter vsurpatur: primum pro habitu eliciente actus conformes legi. Atque hoc sensu iustitia legalis non est vna aliqua species virtutis, sed collectio omnium virtutum: quia leges disponunt de omnibus vniuersim, & singulis, quæ pertinent ad honestatem. Vnde nulla est virtus, quæ non eliciat actus conformes legi. Iustitia igitur particularis differt inadæquatè à iustitia legali eo modo vsurpata. Differt enim, vt pars à toto. Secunda iustitiæ legalis vsurpatio, eaque frequentior, & quæ absolute subintelligitur, dum aliud non exprimitur, est pro habitu intendente immediatè bonum commune; atque in hoc sensu proccedit quæstio propostita.

Art. 2. Dicendum est, cum philosopho in præfenti cap. 1. & 2. lib. atque c. 2. necnon lib. & cap. 5. Polit. & cum D. Thoma quæst. ista 58. art. 6. & 7. alisque communiter iustitiam legalem, quæ & generalis dicitur, distingui specie à iustitia particulari hucusque explicata. Probat 1. à posteriori. Quia vt dicit Philosophus cap. illo 3. Polit. contingit aliquem esse bonum virum eatenus saltem, vt nemini iniuriam inferat, certè sit difficilis ad illam inferendum, & nihilominus non esse bonum ciuem, sed negligentem boni communis, & promouentem facile bonum priuatum neglecta communitate. Bonum autem ciuem facit iustitia legalis; & iustitia particularis facit bonum virum in ordine ad vitandas iniurias singulorum. Ergo iustitia legalis & particularis sunt virtutes inuicem separabiles, & distinctæ specie.

Art. 3. Deinde iustitia particularis constituit æqualitatem, vt dictum est inter eum, à quo exercetur, & eum circa quem exercetur: quæ æqualitas vniue est æqualiter bona, vt patet, & neutri fauet cum iactura alterius. At iustitia legalis fauet bono communi etiam cum iactura exercentis illam vsque adeo vt vitam quoque ipsam parata sit impendere bono communi; certè non æque fauet illi, qui eam exercet, & ei, circa quem exercet. Quia bonum commune æqualiter pertinet ad singulos quosque ciues seorsim sumptos. Vnde necesse est, vt non tantumdem intersit vniuscuiusque seorsim sumpti quantum reliquorum omnium simultaneæ sumptorum. Ergo qui intendit bonum commune, minùs sibi prouidet, quam cæteris omnibus, circa quos simul sumptos benefica eius intentio versatur. Patet igitur quam maximam esse istarum inter se virtutum diuersitatem.

Art. 4. Confirmatur à priori. Quia iustitia particularis habet pro motiuo, vt dictum est supra, liberam facultatem alterius munitam lege aduersus eum, qui exercet talem iustitiam, respicitque eam legem quatenus fauentem alteri, & grauantem, in fauorem eius, ipsum particulariter iustum. Huiusmodi autem motiuum nequaquam habet iustitia generalis. Nec enim tuetur liberam facultatem aliorum aduersus generaliter iustum, sed communem ipsi cum cæteris. Quia non potest ampliari, aut intra suos limites defendi, & conseruari libera facultas communitatis, quin ampliatur, defendatur, & conseruetur singulorum quoque ciuium facultas libera saltem æquiualentem; cum quod commune est essentialiter pertineat ad singulos communitatis.

Art. 5. Istam rationem promouet subtiliter, & efficaciter D. Thomas art. illo 7. Quia iustitia legalis distinguitur à virtutibus vnumquemque ordinantibus quoad ea particularia bona, quæ spectant directè, & formaliter ad ipsum secundum se; nimirum à fortitudine, & temperantia, earumque partibus subiectiuis, & potestatiuis. Ergo etiam distinguitur à virtute ordinante vnumquemque quoad ea bona, quæ spectant ad alterum in particulari, quatenus alter est; idest à iustitia particulari. Patet consequentia. Quia bonum commune, cum pertineat æqualiter ad singulos communitatis, non potest magis includere in se bonum vniuscuiusque ex communitate secundum se considerati, quam prout distincti à cæteris. Ergo virtus intentiua boni communis non magis distinguitur à virtutibus intendentibus bonum cuiusque particularis secundum se, quam bonum eiusdem quatenus est alter; ab eo, qui intendit ipsius bonum. Distinctio autem iustitiæ legalis à fortitudine, & temperantia est manifestissima omnibus; ac proinde est certa etiam distinctio eiusdem à iustitia particulari, & ab omnibus eius partibus. Vnde iustitia legalis est media inter virtutes ad se, & virtutes ad alterum, & participat æqualiter de perfectione peculiari vtriusque

utrumque & ab utrisque æqualiter, & pari ratione diffidet specie.

Art. 6. Denum iustitia particularis æqualiter afficit omnes, & ab omnibus, ac singulis cuiuscunque gradus, & conditionis exercetur eodem modo. Iustitia autem legalis, vt docet ex Philosopho D. Thomas art. 6. citato in Principe est principaliter & quasi architectonicè, in subditis verò secundario, & quasi administratiuè. Quæ quidem ratio probat distinctionem, quæ intenditur, iustitiæ legalis à particulari. Quia nequit eadem specie virtus diuerso, & non diuerso, sed eodem modo afficere personas diuersas secundum munus, & statum, eaque inclinare ad actus specie diuersos, & non diuersos specie. Non tamen probat iustitiam legalem Principis diffidere specie à iustitia legali subditorum. Quia eadem virtus potest edere actus specie distinctos propter specificam diuersitatem dispositionis, & circumstantiarum, ex parte subiecti, aut obiecti; atque ita contingit in presenti, quia Principi, & subditis proponitur motuum boni communis idem quoad substantiam, illi vt præcipiat, his vt exquantur in ordine ad ipsum bonum commune; licet sæpè vtantur diuersis motibus ex parte intellectus ad inueniendam rectitudinem electionum pertinentium ad vtroslibet ex illis, eaque de causa differant specie prudentia politica Principis, & subditorum.

Art. 7. Quapropter, quod docet Philosophus 2. phys. text. 34. & 35. artes architectonicas, & administratiuas, vt equestrem, & frænefactiuam; nauigatorem, & nauifactiuam, specie differre, verum est in iis, quæ eam differentiam sortiuntur per se ex vi motui principalis, vt in exemplis positis; non verò in iis, quæ habent illam accidentaliter ex diuersa dispositione, aut statu subiecti, vt in casu presenti. Subditus enim bene affectus ad bonum commune, si fiat Princeps, ex eodem affectu operatur diuersimodè atque diuersa diuersitate saltem logica. Non sic autem faber nauium, si fiat nauclerus; sed diuersa arte vitur ex diuersa consideratione, diuersoque motu per se se loquendo. Vt autem habeat, vt hoc obiter notatum, certum est propter rationes adductas iustitiam particularem diffidere specie à iustitia legali.

Ad 1. Falsum est singulos communitatis comparari cum ipsa communitate, tanquam vnum cum multis non vnitis inter se, & cum ipso vno, vinculo societatis ciuilibis. Comparatur enim tanquam pars cum toto, interueniente participatione bonorum, & malorum obuientium illi, & ordinatione ad vnum communem finem, leges, Magistratum, & similia. Patet autem huiusmodi partem, & totum differre specie ab vno, & multis non ita colligatis inter se; necnon à paruo, & magno dissidentibus inter se sola quantitate. Quare exempla de multis, & paucis terminantibus eandem virtutem liberalitatis, misericordiæ, & similibus, sunt abs re; dum non sumitur multitudo ciuilibiter vnita, & quatenus includens, per huiusmodi vnionem, ipsum etiam qui eas virtutes exercet. Quo pacto instituitur comparatio in presenti.

Ad 2. Bonum communitatis est bonum singulorum ciuium, & bonum vniuscuiusque ciuis, est itidem bonum communitatis; sed cum hoc discrimine, quod aliqua bona spectant ad singulos ciues directe, & immediatè, & ad communitatem nonnisi mediatè, & indirectè; quædam verò alia è conuerso, ita vt in quibusdam omnes, & singuli ciues, eosdem proportionaliter vsus, & actiones habeant, in aliis verò nequaquam. Patet autem diuersimodè affici homines ad ea, quæ cuiusque intersunt directe, & immediatè, suntque ipsius vsibus, & liberæ

facultati specialiter deputata; & ad ea quæ vnumquemque respiciunt tantum indirectè, & mediatè, subsuntque suis, & aliorum vsibus, ac liberæ dispositioni indiuisim. Sunt igitur apta hæc vtriusque generis bona ad terminandas diuersas virtutes, nec potest vna sola dare directè, & explicitè facilitatem ad seruandam in vtriuslibet rectitudinem.

Art. 1. Ad 3. Admittitur in primis cum Philosopho cap. 6. & cum D. Thoma art. illo 7. ad 2. 3. Iustitiam incumbentem bono familiæ distingui specie à iustitia intendente bonum ciuitatis. Quia familia componitur ex personis non habentibus eam iurium, & bonorum, atque libertatis inuicem independentis distinctionem mutuam quam habent ciues comparati inter se, & cum ciuitate. Quod liquet ex dictis q. 6. versus finem.

Art. 2. Negatur deinde admittendam esse iustitiam legalem specialem erga totum genus humanum, aut erga eas ipsius partes, cum quibus non aliam habeat quis coniunctionem socialem, quamque est communis toti generi humano. Cum enim genus humanum nullam habeat specialem coniunctionem socialem cum vnoquoque homine, præter eam, qua cum vno capite Deo coniungitur, atque ideo solum in ordine ad vltimum finem, ea sola virtute charitatis, qua quisque prosequitur bonum diuinum, prosequitur etiam bonum commune totius generis humani, nec est necessaria alia virtus, ad prosecutionem istius boni communis. Hoc nimirum est inter Deum, & alios Principes discrimen; quod bonum aliorum Principum est separabile saltem quoad aliqua ab vtilitatibus subditorum: Deus verò non est capax propriæ alicuius vtilitatis, omnemque proinde vtilitatem, quæ ex ipso, & ex rebus omnibus creatis provenire potest, vult nobis. Vnde qui Deum amat, eiusque se conformat voluntati, eo ipso vult generi humano totum bonum toti ipsi commune; & vice versa qui vult bonum, quod est toti humano generi commune, & ad quod, vt ad finem communem omnes eius partes ordinantur, eo ipso vult Deum, qui solus est finis omnibus rebus creatis communis.

Art. 3. Denum, iustitiæ legales intendentes bonum commune aliarum minorum communitatum sunt diuersæ specie iuxta diuersitatem specificam ipsarum communitatum. Quia, vt docet Philosophus lib. 3. Politic. cap. 3. & 4. Respublica (eadem est ratio de aliis communitatibus) dissident inter se specie ea diuersitate specifica finium, ad quos proximè ac immediatè ordinantur; atque hunc finem intendit intendens bonum commune cuiusque communitatis proprium. Vnde iustitia legalis militis erga exercitum diffidet specie à iustitia legali mercatoris, erga societatem mercatoriam. Quia ille victoriam; hic diuitiarum incrementum intendunt. Idem dicitur proportionaliter de aliis communitatibus dissidentibus inter se specie, maxime verò de iis, quæ sunt inuicem subordinatæ. Nequeque habent fines inuicem subordinatos; quo pacto comparatur Tribus cum Ciuitate, & Ciuitas cum Regno. Neque verò huiusmodi specifica multiplicatio iustitiarum legalium est absurda, aut communi hominum sensui repugnans, licet non sit communiter ab auctoribus

animaduersa; quia consonat Philosopho, & efficaci rationi,

vt patuit.

Q V Æ S T I O XII.

Virum iustitia particularis differat specie à cæteris virtutibus?

Videtur non differre. 1. Quia religio tribuit Deo ius suum, nempe honorem, & cultum ipsi debitum. Neque hunc honorem, & cultum exhibere Deo potest, quin cæteris etiam omnibus substantiis rationalibus iura sua tribuat. Quia cum Deus velit, ac præcipiat, ut cæteris omnibus iura sua tribuantur; ad honorem utique, & cultum eius spectat, ut id ita fiat. Neque enim omitti potest, quod Deus præcipit, absque contemptu legis diuinæ, id est ipsius Dei indistincti à sua lege. Ergo virtus tribuens unicuique ius suum, id est iustitia particularis indistincta à virtute religionis.

2. Ad virtutem obedientiæ spectat conformitas nostræ voluntatis cum voluntate Dei. Quæ conformitas debetur Deo iure suo, & præstari minime potest, quin cæteris omnibus præstentur iura sua; quæ videlicet omnia præcipit Deus, ut præstentur. Ergo eodem modo virtus iustitiæ est indistincta à virtute obedientiæ. Confirmatur utrumque argumentum, quia cætera, quæ continentur in definitione iustitiæ particularis præter iuris sui unicuique attributionem expressam in utroque argumento, dictum est supra omnibus prorsus virtutibus esse communia. Nihil igitur superest, per quod iustitia particularis differat specie à Religione, & obedientia.

Art. 1. Resp. Manifesta in primis est distinctio specifica iustitiæ particularis à virtutibus Theologicis. Quia iustitia tribuit unicuique ius suum, respiciendo tanquam obiectum formale ius potestativum alterius, formaliter, ut tale, & consistit in medio inter duo extrema vitiosa, quorum neutrum convenit virtutibus Theologicis, ut constat ex dictis in primis quæst. circa ipsas. De cæteris virtutibus moralibus patet eadem distinctio tum ex ratione modo data; quia nulla illarum habet pro motivo formali ius potestativum alterius superius attributum iustitiæ, & sola ipsa consistit in medio rei, ut dictum est quæst. 9. tum quia reliquæ virtutes morales versantur circa passiones tanquam circa materiam propriam ipsarum, iustitia verò circa operationes, ut liquet ex q. 10. tum quia obligatio incumbens cæteris virtutibus differt specie ab obligatione virgente iustitiam, ut constat ex q. 3. Nequeunt autem virtutes eiusdem speciei quidquam habere diuersum speciei.

Art. 2. Et hæc quidem ostendunt clarè diuersitatem specificam iustitiæ à fortitudine, & temperantia, aliisque virtutibus, quæ dicuntur ad se. Circa virtutes alias ad alterum: quæ dicuntur partes potestatiuæ iustitiæ, dicendum est cum Thoma quæst. 80. & aliis communiter, aliquas ex illis differre à virtute iustitiæ per defectum æqualitatis; alias per defectum debiti fundati in iure alterius. Per defectum huiusmodi debiti deficient ab æquato conceptu essentiali iustitiæ, veracitas, gratitudo, vindictio cuiusque propriæ auctoritati permixta, liberalitas, affabilitas, amicitia, & aliæ eiusmodi. Ex quibus aliquæ vix vllam respiciunt rationem debiti, ex parte obiecti, aliæ verò respiciunt rationem debiti fundatam in sola, ut communiter dicitur, honestate virtutis; hoc est non fundatam in iure alterius, seu in amplitudine iuridica libertatis alienæ, sed in sola comparatione operis cum ope-

rante facta per rectam rationem. Per defectum verò æqualitatis deficient à ratione, & conceptu quidditativo ad æquato iustitiæ, religio, pietas, & obseruantia, maxime verò religio. Quia Deo nunquam potest exhiberi honor, & cultus æqualis infinitæ eius Maiestati. Dictum autem est quæst. 9. æqualitatem esse de ratione iustitiæ. Differt ergo manifestè religio à iustitiâ. Indidem etiam differt obedientia, quæ est species obseruantia, & non attendit æqualitatem rei cum re, sed conformitatem voluntatis inferioris cum voluntate superioris, ac præcellentis.

Art. 3. Verum manifestior est, & quodammodo prior, magisque conspicua differentia, quæ petitur ex motivo formali harum virtutum. Virtutes enim non distinguuntur formaliter per distinctionem operationum, & effectuum quos præstant, aut peculiarium conditionum, quæ iisdem operationibus, & effectibus conveniunt, sed per diuersitatem specificam motiuorum formalium, ut iam iterum dictum est, & aduertit D. Thomas ubicumque aliquam virtutem secernit ab aliis. Motiva autem formalia istarum virtutum differunt inter se specie. Quia motivum iustitiæ, est ius proprietatis, seu libera facultas alterius ordinata in bonum ipsius. Motivum verò religionis est honestas honoris, & cultus debiti excellentiæ, ac præminentia Dei, ut primi principij. Similiter motivum obedientiæ est præceptum, aut consilium superioris. Quæ tria sunt valde diuersa. Licet enim possit in controuersiam vocari, an Deus ratione suæ excellentiæ, ac præminentia habeat ius proprietatis strictè tale ad honorem, & cultum sui, possitque proinde iustitia hominis erga Deum imperare efficaciter, aut saltem ineffaciter, actus religionis: similiterque possit controuerti, an Deus ratione suæ superioritatis, & dominij habeat ius strictum proprietatis ad obedientiam nostram; possitque proinde actus obedientiæ per eandem iustitiam similiter imperari, de quibus dicitur infra: dubitari tamen minime potest, quia præminentia super omnia creata, & ratio primi principij distinguatur formaliter à iure proprietatis, & libera facultate respectu honoris, & cultus; idemque dicitur proportionaliter de motivo obedientiæ. Patet igitur manifestè religionem, & obedientiam, & à fortiori reliquas virtutes distingui specie à iustitiâ particulari.

Art. 1. Ad 1. Distinguitur assumptum: Religio tribuit Deo ius suum nempe honorem, & cultum ipsi debitum mouente formaliter excellentia & præminentia Dei, ut primi principij, conceditur assumptum: mouente formaliter iure actiuo diuino proprietatis negatur assumptum, & inde consequentia. Eodem modo distinguendum est, quod in 2. dicitur de obedientia erga Deum.

Art. 2. Quod deinde adiungitur utrobique de impossibilitate exhibendi Deo honorem, & cultum, aut obedientiam ipsi debitam, quin cæteris omnibus, & singulis tribuantur omnia sua iura, quatenus nulli vllum suum ius negari potest, quin simul negentur Deo honor, & obedientia, quæ ipsi debentur; Hoc inquam nihil probat. Quia potest nihilominus è conuerso tribui proximo ius suum per virtutem iustitiæ, quin propterea exerceatur formaliter vllus actus religionis, aut obedientiæ erga Deum. Nempe duæ istæ virtutes sunt motiui vniuersalioris, quæ iustitia, ideoque non conuertuntur saltem mutuo actus, & exercitia huius, & illarum, idque sufficit ad distinctionem, & necessitatem diuersarum virtutum. Hac enim de causa necessaria sunt aliæ virtutes, ultra charitatem, ad opera non solum consilij, sed etiam præcepti obligantis sub mortali; tamen si huiusmodi operum omissio sit impossibilis cum actu charitatis.

Art. 3.